

"مقاله پژوهشی"

بررسی صحت برآورد زی توده روی زمینی درختان صنوبر کبوده (*Populus alba*)
با استفاده از معادلات آلومتریکی

ابوذر حیدری صفری کوچی^۱، تیمور رستمی شاهراجی^۲، رضا ابراهیمی آتانی^۳ و یعقوب ایران‌منش^۴

۱- دانش‌آموخته دکتری، جنگل‌شناسی و اکولوژی جنگل، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه گیلان، صومعه‌سرا، ایران
(نویسنده مسوول: heidariabouzar@gmail.com)

۲- استاد، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه گیلان، صومعه‌سرا، ایران

۳- دانشیار، دانشکده فنی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

۴- استادیار پژوهش، بخش تحقیقات منابع طبیعی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی چهارمحال و بختیاری، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، شهرکرد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۱۶

صفحه: ۱۳۳ تا ۱۴۱

چکیده

محاسبه زی توده درختان، به ایجاد درکی روشن از پتانسیل تولید رویشگاه‌های جنگلی طبیعی و دست‌کاشت منجر می‌شود. اندازه‌گیری زی توده درختان، با روش قطع مستقیم و روش‌های برآوردی امکان‌پذیر است. مطالعه حاضر به منظور بررسی صحت معادلات آلومتریکی در برآورد زی توده صنوبر کبوده (*Populus alba* L.) در روستای کران استان چهارمحال و بختیاری به انجام رسید. به این منظور ۳۰ اصله درخت در منطقه مورد مطالعه به صورت تصادفی انتخاب و مشخصات کمی آن‌ها از جمله قطر و ارتفاع درختان، اندازه‌گیری و ثبت شد. سپس زی توده درختان انتخاب شده با استفاده از روابط آلومتریکی توانی و به کارگیری قطر برابر سینه محاسبه شد. سپس تمامی درختان منتخب، قطع، به اجزاء مختلف تقسیم، توزین و نمونه‌گیری شدند و با کسر درصد رطوبت محاسبه شده برای نمونه‌ها و تعمیم آن به کل هر بخش، زی توده اندام‌های مختلف درختان محاسبه و نتایج حاصل از روش قطع با زی توده برآورد شده از معادلات آلومتریکی مقایسه شد. نتایج آزمون t زوجی نشان داد که بیشترین زی توده درختان به ترتیب به تنه، شاخه، سرشاخه و برگ درختان اختصاص دارد. همچنین نتایج مقایسه دو روش نشان داد که میزان محاسبه شده زی توده تنه (P: +/۳۸۷)، شاخه (P: +/۰۹۳) و برگ (P: +/۰۸۲) درختان، بین دو روش اختلاف معنی‌داری ندارند. اما در مورد زی توده سرشاخه اختلاف دو روش معنی‌دار بود (P: +/۰۰۷). نتایج این مطالعه نشان داد که معادلات آلومتریکی توانی دقت بالایی (۹۰٪) در برآورد زی توده درختان صنوبر دارند و می‌توان در مطالعات مرتبط، از این روابط رگرسیونی به جای روش مخرب و هزینه‌بر قطع استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: چهارمحال و بختیاری، رگرسیون توانی، سپیدار، وزن خشک

مقدمه

در ارزیابی ساختار و شرایط جنگل، کاربرد فراوانی داشته و به‌عنوان یک شاخص مهم در ارزش‌گذاری فرآیندهای اقتصادی و بوم‌شناختی توده‌های جنگلی طبیعی و دست‌کاشت محسوب می‌شود (۲۲). امروزه مطالعات مربوط به ذخیره و ترسیب کربن^{۱۰} در اندام‌های گیاهی، بر مبنای اندازه‌گیری زی توده انجام می‌شود (۱۱). از طرفی مقدار زی توده در اندام‌های مختلف به‌عنوان شاخصی از تولید و یا وقوع آشفستگی در رویشگاه محسوب می‌شود (۱۴،۲۳). از سوی دیگر، بررسی زی توده درختان به منظور آگاهی از نرخ رویش درختان و ارزش‌گذاری آن‌ها به‌عنوان یک نوع زیست‌سوخت^{۱۱} حائز اهمیت است (۱۸). تاکنون روش‌های متعددی برای محاسبه زی توده درختان ارائه شده است. دقیق‌ترین شیوه برای تخمین زی توده درختان، روشی است که در آن درخت را قطع و آن را به تفکیک اندام‌ها تقسیم، خشک و توزین می‌کنند (۱). این روش از نظر زیست‌محیطی، مخرب و از نظر اجرائی هزینه‌بر و پرزحمت است. روش دیگر، قطع جزئی است که شامل دو روش نمونه‌برداری شاخسار تصادفی (RBS)^{۱۲} و زیرنمونه برداری^{۱۳} است که هر دو روش باز هم دارای درصدی از تخریب بوده و دقت کمتری نسبت به روش قطع کامل دارند اما روش‌های برآوردی رایج شامل استفاده از عامل

درختان سریع‌الرشد صنوبر با داشتن ویژگی‌های منحصر به فردی چون خاصیت بادشکنی، سایه مطلوب، چوب مناسب برای ساختمان‌سازی و تولید علوفه همواره مورد توجه بشر قرار داشته‌اند (۱). بعد از انقلاب صنعتی، مناسب بودن چوب و الیاف صنوبر برای کاغذسازی، جنس صنوبر را زمره‌ی درختان پر اهمیت در دنیا قرار داده است؛ تا جایی که برای آن کمیسیون بین‌المللی^۱ نیز تشکیل شده است. ایران از سال ۱۳۳۴ شمسی عضو این کمیسیون می‌باشد. صنوبرها در رده‌بندی گیاهی در راسته مالپیگیالس^۲ و تیره بیدیان^۳ قرار می‌گیرند (۱۷) و رویش سالانه آن‌ها تا ۳۰ مترمکعب نیز گزارش شده است. گونه‌های جنس صنوبر با توجه به خصوصیات مورفولوژیک و قرابت نژادی به پنج بخش ایگروس^۴، تورانگا^۵، لوسه^۶، لوکوئیدس^۷ و ایکن^۸ تقسیم‌بندی شده‌اند. گونه کبوده (*Populus alba* L.) یکی از گونه‌های مهم و پرمحصول بخش لوسه است که در بخش‌های غربی و مرکزی ایران به‌طور گسترده مورد استفاده کشاورزان و زارعین چوب قرار گرفته و تولید چوب مناسبی نیز داشته است (۱۷،۱۰). وزن خشک (بدون آب) اندام‌های گیاه (یا هر موجود زنده دیگری) را زی توده^۹ می‌نامند (۱۸). اندازه‌گیری زی توده

1- International Poplar Commission (IPC)	2- Malpighiales	3- Salicaceae	4- Aigeiros DUBY
5- Turanga Bage	6- Leuce	7- Leucoides spach	9- Biomass
10- Carbon sequestration	11- Bioenergy	12- Randomized Branch Sampling	13- Sub sampling

این قلمستان‌ها افزوده است. مطالعه حاضر بر آن است تا با مقایسه میزان برآورد زی توده اندام‌های مختلف روی زمینی گونه کبوده در استان چهارمحال و بختیاری، با استفاده از معادلات آلومتریک و مقایسه آن با روش قطع کامل، دقت این روابط رگرسیونی در برآورد زی توده گونه کبوده را مورد آزمون قرار دهد تا در صورت حصول دقت مناسب در مطالعات بعدی نیازی به قطع درخت وجود نداشته باشد. مزیت گونه صنوبر در این گونه مطالعات، عدم نیاز به اخذ مجوز قطع و جنبه زراعی این گونه است.

مواد و روش‌ها منطقه مورد مطالعه

مطالعه حاضر در قلمستان‌های صنوبر واقع در حاشیه روستای کران از توابع شهرستان فارس در استان چهارمحال و بختیاری انجام گرفت. روستای کران در ۵ کیلومتری شهرکرد و در محدوده $32^{\circ} 13' 8''$ عرض جغرافیایی شمالی قرار گرفته است. متوسط ارتفاع این روستا از سطح دریا 2322 متر، متوسط بارندگی سالانه آن 489 میلی‌متر، و متوسط دمای سالانه آن 12 درجه سانتی‌گراد می‌باشد. خاک منطقه غالباً رسی (Clay) با بافت سنگین و دارای حدود 10 درصد سنگریزه است (شکل ۱) (۲۱). توده مورد بررسی صنوبر کاری 8 ساله انجام شده با گونه کبوده با فاصله کاشت 1×1 متر می‌باشد.

روش پژوهش

انتخاب درختان و برداشت داده

به منظور انجام مطالعه حاضر، ابتدا تعداد 30 اصله درخت صنوبر سالم و بدون خشکیدگی در منطقه مورد مطالعه به صورت تصادفی با ضرب عدد تصادفی ماشین حساب در 100 و شمارش درخت تعیین شده در هر ردیف قلمستان انجام شد. سپس درختان منتخب شماره‌گذاری شده و قطر برابر سینه، ارتفاع، قطر یقه، ارتفاع شروع تاج و میانگین دو قطر عمود برهم تاج (قطر متوسط تاج) درختان منتخب اندازه‌گیری و در فرم‌های تهیه شده ثبت شد.

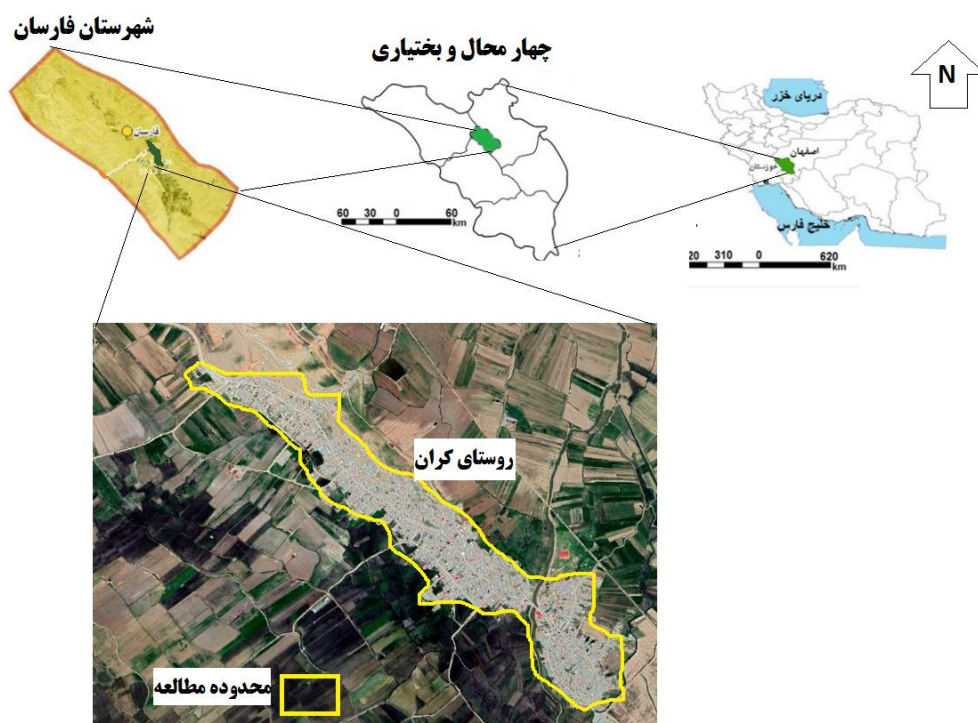
استفاده از معادلات آلومتریک

مطالعات انجام شده اثبات کرده‌اند که معادلات آلومتریک با تابع توانی، دقیق‌ترین معادلات در برآورد زی توده صنوبر هستند و از میان متغیرهای مستقل مورد استفاده در این معادلات نیز، متغیر قطر برابر سینه در کنار سهولت اندازه‌گیری، قوی‌ترین روابط را با زی توده این گونه ایجاد می‌کند.

بسط زی توده (BEF)^۱ و معادلات آلومتریک^۲ می‌باشند که امروزه استفاده از آن‌ها در مطالعات جنگلداری رو به گسترش است (۱۳، ۱۵). معادلات آلومتریک شامل روابط رگرسیونی است که حاصل کار محققان دیگر بوده و با استفاده از آن‌ها، بدون نیاز به قطع درخت می‌توان زی توده درخت را محاسبه نمود. کارکرد این معادلات به این نحو است که با دادن یک متغیر مستقل مانند قطر برابر سینه به آن، می‌توان متغیر وابسته (در این جا زی توده درخت) را محاسبه کرد (۶).

از مطالعات انجام شده در این زمینه در جهان می‌توان به مطالعه چاتورودی و راگوانشی (۷) که به تخمین زی توده درختان چوبی کم‌قطر در جنگل‌های خشک استوایی پرداختند اشاره نمود. در معادلات آلومتریک ایجاد شده در مطالعه ایشان، قطر تنه به‌عنوان بهترین متغیر مستقل برای برآورد زی توده برگ و شاخه و متغیر چگالی چوب به‌عنوان بهترین متغیر مستقل برای برآورد زی توده کل درختان استوایی معرفی شد. در مطالعه‌ای دیگر الیویرا و همکاران (۱۵) تخصیص زی توده هوایی و زیر زمینی دوره‌های مختلف صنوبر را تحت شرایط اقلیمی مدیترانه‌ای در اسپانیا مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که قطر یقه درختان مورد بررسی، بهترین معادلات آلومتریک را برای پیش‌بینی و برآورد زی توده و اندوخته کربن زیرزمینی (ریشه‌ها) درختان صنوبر ایجاد نموده است. همچنین برهونگاری و همکاران (۳) در مطالعه خود دریافتند که معادلات آلومتریک از جمله کارآمدترین روش‌های برآورد زی توده هوایی و زیرزمینی گونه صنوبر در بین روش‌های غیرمستقیم برآورد زی توده درختان به‌شمار می‌رود. در ایران نیز مطالعات مرتبط در مورد چند گونه درختی انجام شده است. از جمله بختیاروند بختیاری و سهرابی (۲) معادلات آلومتریک را برای مقایسه اندوخته کربن درختان سوزنی‌برگ و پهن‌برگ مورد استفاده قرار دادند که این معادلات در مورد گونه‌های سوزنی‌برگ دقت مناسب‌تری را ارائه داد. حیدری صفری کوچی و همکاران (۱۲) معادلات آلومتریک مربوط به زی توده گونه صنوبر کبوده را در چهار فاصله کاشت مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که این معادلات با تغییر فواصل کاشت تغییرات محسوسی می‌یابند. طاهری آبکنار و همکاران (۲۰) معادلات آلومتریک را برای برآورد انتشار کربن از جنگل‌کاری‌های کاج تدا در اثر آتش‌سوزی مورد استفاده قرار دادند و مقدار آن را در لکه آتش‌سوزی $52/47$ تن برآورد نمودند.

وجود بیش از 7000 هکتار صنوبر کاری در استان چهارمحال و بختیاری که غالباً با گونه صنوبر کبوده صورت گرفته است؛ بر اهمیت مطالعه در مورد میزان تولید و زی توده

شکل ۱- موقعیت منطقه مورد مطالعه بر روی نقشه
Figure 1. Location of study area on the map

بنابراین در مطالعه حاضر، معادلات مورد استفاده از مطالعاتی که در آن‌ها از قطر برابر سینه برای برآورد زی توده صنوبر در قالب روابط رگرسیونی توانی استفاده شده است برای برآورد زی توده اندام‌های مختلف درختان منتخب استفاده شد (جدول ۱).

جدول ۱- معادلات آلومتریک مورد استفاده برای برآورد زی توده اجزاء مختلف درختان منتخب

منبع	معادله آلومتریک مورد استفاده	بخش‌های مورد بررسی درخت
(۱۲)	$Y = 0.0042d^{2.418}$	برگ
(۱۲)	$Y = 0.021d^{1.972}$	سرشاخه**
(۱۲)	$Y = 0.0031d^{2.768}$	شاخه
(۱۲)	$Y = 0.1d^{2.012}$	تنه
(۴)	$Y = 0.1525d^{2.02}$	کل زی توده روی زمینی درخت

*در جدول فوق Y: زی توده هر بخش از درخت و d: قطر برابر سینه درخت است **در کل مطالعه شاخه‌های با قطر کمتر از ۱ سانتی‌متر را سرشاخه می‌نامیم (Blujdea et al., 2012)

رطوبت هر یک از اندام‌های مورد بررسی با کسر وزن خشک از وزن تر نمونه‌ها محاسبه شد (۷).

محاسبه زی توده

در نهایت با استفاده از رابطه ۱ زی توده هر بخش از اجزاء درخت تعیین و با جمع کردن زی توده تمامی اندام‌های گیاهی، زی توده کل هر درخت محاسبه شد (۱۳).

$$WDC = \frac{WFC \times WDS}{WFS} \quad (\text{رابطه ۱})$$

که در آن WDC زی توده هر جز از درخت، WFC، وزن تر هر درخت، WDS وزن خشک هر نمونه، و WFS وزن تر هر کدام از نمونه‌هاست.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

نرمال بودن داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و همگنی واریانس‌ها با آزمون لون

قطع، توزین و نمونه‌گیری از درختان منتخب

پس از برآورد زی توده بخش‌های مختلف درختان منتخب به وسیله معادلات آلومتریک، تمامی ۳۰ درخت منتخب از سطح زمین قطع و در محل عرصه به برگ، سرشاخه، شاخه و تنه تقسیم‌بندی و داگانه با ترازوی دقیق دیجیتال وزن‌کشی و وزن تر تمامی بخش‌ها ثبت شد (شکل ۲). پس از آن نمونه‌هایی شامل دو دیسک از تنه، چهار دیسک از شاخه‌ها و سرشاخه‌ها و ۱۰۰ عدد برگ از جهات مختلف تاج درختان برداشت و برای اندازه‌گیری درصد رطوبت اجزای مختلف درختان مورد بررسی به آزمایشگاه مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی شهرکرد انتقال داده شد (۱۱).

نمونه‌های برگ و سرشاخه به مدت ۲۴ ساعت و نمونه‌های شاخه و تنه به مدت ۴۸ ساعت در آون با دمای ۷۵ درجه سانتی‌گراد قرار داده شد. و پس از خشک‌شدن نمونه‌ها، درصد

میانگین ریشه مجذورات خطا (RMSE) میزان انحراف برآورد زی توده درختان نسبت به میزان واقعی زی توده آن‌ها سنجیده شد. تمامی تجزیه و تحلیل‌های آماری و رسم نمودارهای پژوهش نیز در محیط نرم افزارهای (21) SPSS و Excel (2016) انجام شد.

سنجیده شد. با اطمینان از نرمال بودن داده‌ها، میانگین زی توده هر یک از اندام‌های درختی در دو روش قطع مستقیم و میزان برآورد شده با معادلات آلومتریک، به صورت دو به دو با آزمون t زوجی مورد مقایسه قرار گرفت و معنی‌داری اختلاف آن‌ها سنجیده شد و با برآورد اریبی، اریبی نسبی و

شکل ۲- نمونه گیری از تنه (الف)، انتخاب درختان (ب)، دیسک تهیه شده از تنه (پ)، تقسیم قطعات (ت)، نمونه شاخه (ث) و توزین تنه (ج)
Figure 2. Some steps of cutting, weighing and sampling stump trees

درختان منتخب ۱۰/۸۱ سانتی‌متر و میانگین ارتفاع آن‌ها ۱۵/۸۰ متر می‌باشد. کم‌قطرترین و قطورترین درختان مورد بررسی نیز به ترتیب ۷ و ۱۶/۳۰ سانتی‌متر قطر دارند (جدول ۲).

نتایج و بحث

خصوصیات کمی درختان مورد بررسی در مطالعه

نگاهی به وضعیت خصوصیات کمی درختان انتخاب شده برای بررسی نشان می‌دهد که میانگین قطر برابر سینه

جدول ۲- میانگین خصوصیات کمی درختان انتخاب شده

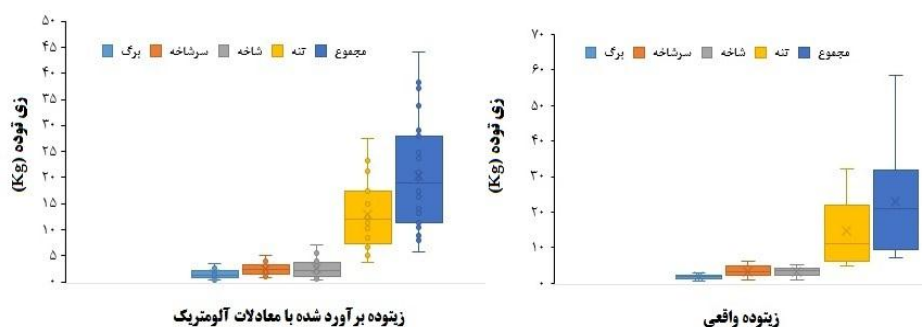
Table 2. Mean of quantitative characteristics of selected trees

متغیر	کمینه	بیشینه	میانگین	اشتباه معیار
قطر یقه (cm)	۸/۰۲	۱۹/۳۰	۱۲/۸۹	۰/۵۴
قطر برابر سینه (cm)	۷	۱۶/۳۰	۱۰/۸۱	۰/۴۹
ارتفاع (m)	۹/۲۲	۱۵/۸۰	۱۲/۸۶	۰/۲۷
قطر متوسط تاج (m)	۰/۵۸	۳/۷	۳/۲۰	۰/۱۹
ارتفاع شروع تاج (m)	۴/۶۷	۷/۹۰	۴/۶۷	۰/۲۹

برای هر درخت محاسبه شد. همچنین برآورد زی توده درختان مورد بررسی با استفاده از معادلات آلومتریک نشان داد که بیشترین زی توده درختان مربوط به تنه درخت بوده است و پس از آن سرشاخه‌ها و شاخه‌های درختان بیشترین زی توده را به خود اختصاص داده‌اند. کمترین زی توده برآورد شده مربوط به برگ درختان مورد بررسی است. میانگین زی توده کل درختان در این روش ۲۰/۳۸ کیلوگرم برای هر درخت محاسبه شد (شکل ۳).

سهم زی توده بخش‌های مختلف درختان مورد مطالعه

برآورد زی توده درختان مورد بررسی با استفاده از معادلات آلومتریک نشان داد که بیشترین زی توده درختان مربوط به تنه درخت بوده است و پس از آن شاخه‌ها و سرشاخه‌های درختان بیشترین زی توده را به خود اختصاص داده‌اند. کمترین زی توده برآورد شده مربوط به برگ درختان مورد بررسی است. میانگین زی توده کل درختان در این روش ۲۲/۸۰ کیلوگرم

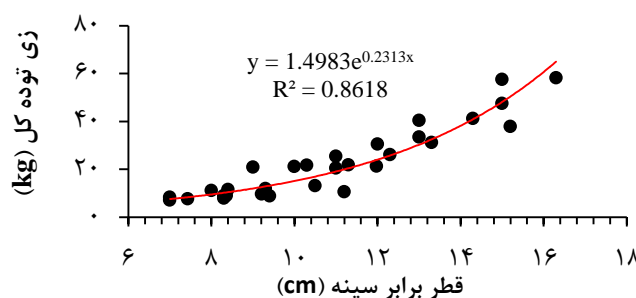

شکل ۳- تخصیص زی‌توده واقعی اندام‌های هوایی درختان مورد بررسی و زی‌توده برآورده شده با معادلات آلومتریکی
Figure 3. Real above ground biomass allocation of studied trees and estimated biomass by allometric equations

صنوبر در ایجاد زی‌توده را در نواحی ساحلی کبک کانادا مورد بررسی قرار دادند. پس از شش سال رشد، حجم در هکتار و زی‌توده شاخه و برگ گونه‌های صنوبر مورد بررسی، به‌مراتب کمتر از تنه درختان و شاخه‌های آن‌ها بود و حجم تنه چوبی به ۲۳۷/۵ مترمکعب در هکتار رسید.

تغییرات زی‌توده کل درختان با افزایش قطر برابر سینه
بررسی تغییرات زی‌توده کل درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل با افزایش قطر، نشان‌دهنده رابطه مثبت و مستقیم قطر برابر سینه درختان مورد بررسی با زی‌توده آن‌ها می‌باشد. زی‌توده قطورترین درختان مورد بررسی بالغ بر ۵۰ کیلوگرم می‌باشد (شکل ۴). این شکل از تغییرات زی‌توده در گونه‌های درختی، خود به‌تنهایی نشان‌دهنده سهم قابل توجه ساقه درخت در زی‌توده کل درخت می‌باشد چرا که زی‌توده تنه درخت به‌طور محسوسی با قطر درخت ارتباط دارد. مطالعات فانگ و همکاران (۸) نشان داده است که در صنوبرکاری‌های تولیدی و دارای نظم کاشت، درختان قد کشیده بوده و حجم تاج در آن‌ها محدود است. اما در مورد سایر گونه‌ها و برخی گونه‌های تاج باز صنوبر به‌ویژه درختانی که در فواصل زیاد کاشته شده‌اند وضعیت متفاوت بوده و زی‌توده تاج نقش چشم‌گیرتری در زی‌توده درخت خواهد داشت.

باتوجه به نتایج مطالعه حاضر بیشترین زی‌توده درختان مورد بررسی مربوط به تنه این درختان بوده و پس از آن شاخه‌ها، سرشاخه‌ها و برگ درختان به‌ترتیب بیشترین زی‌توده را به‌خود اختصاص داده‌اند. تخصیص زی‌توده به هر کدام از اندام‌های درختان به نوع گونه، شرایط اقلیمی و خاک بستر و نوع تکامل گونه بستگی دارد. برای مثال بلوط ایرانی (*Quercus brantii* Lindl.) به‌واسطه شرایط حاکم بر رویشگاه‌های این گونه در غرب ایران، دارای فرم ویژه و تاجی گسترده می‌باشد و تاج این گونه، بخش مهمی از زی‌توده روی زمینی آن را به‌خود اختصاص می‌دهد (۱۳). در مورد گونه‌های تند رشدی چون صنوبر به‌دلیل تنه کشیده و سیلندریک گیاه که حاصل خصوصیات ذاتی و هرس طبیعی آن در اثر تراکم کاشت بالا در جنگلکاری‌ها می‌باشد، بیشترین میزان زی‌توده به تنه درخت اختصاص داده می‌شود و اجزاء تاج درخت سهم کمتری از زی‌توده خواهند داشت. فانگ و همکاران (۸) با بررسی زی‌توده و اندوخته کربن گونه‌های مختلف صنوبر در کشور چین دریافته‌اند که در مورد تمام گونه‌های مورد بررسی تنه، شاخه و سرشاخه‌ها و نهایتاً برگ درختان صنوبر بیشترین زی‌توده این گونه را به‌خود اختصاص داده‌اند که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد. همچنین، فورتیر و همکاران (۹) پتانسیل ۵ کلن هیبرید

شکل ۴- تغییرات زی‌توده درختان صنوبر مقطوعه با افزایش قطر برابر سینه
Figure 4. Changes in biomass of fallen poplar trees by increasing the diameter at breast height

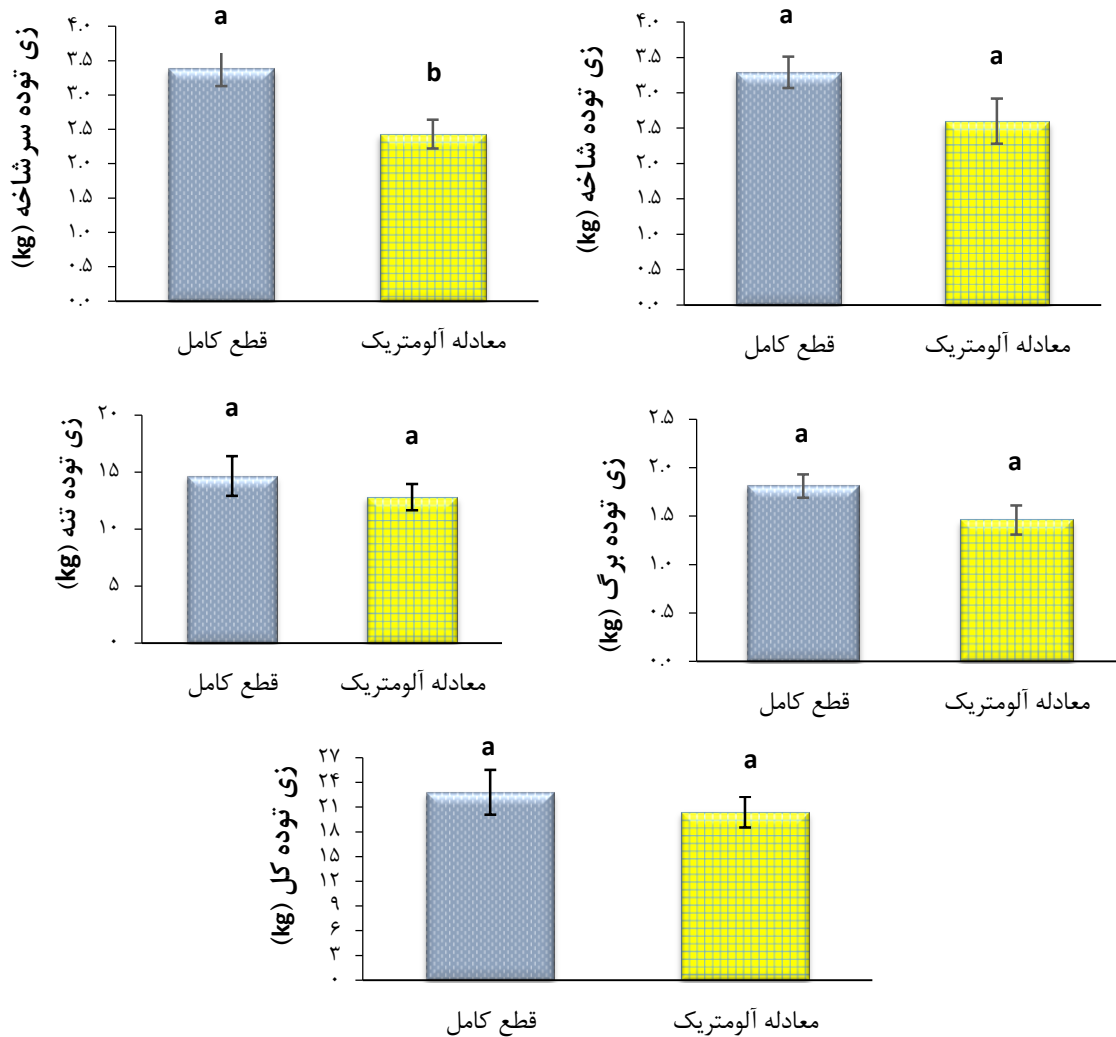
زی‌توده واقعی برگ درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل (۱/۸۱ کیلوگرم) می‌باشد. همچنین نتایج نشان‌دهنده وجود اختلاف معنی‌دار بین میانگین زی‌توده برآورده شده سرشاخه درختان با استفاده از معادلات آلومتریکی (۲/۴۳ کیلوگرم) در مقایسه با میانگین زی‌توده واقعی سرشاخه

مقایسه زی‌توده اجزاء مختلف درختان به روش قطع کامل و معادلات آلومتریکی

نتایج آزمون t زوجی نشان‌دهنده عدم وجود اختلاف معنی‌دار بین میانگین زی‌توده برآورده شده برگ درختان با استفاده از معادلات آلومتریکی (۱/۴۶ کیلوگرم) در مقایسه با میانگین

معادلات آلومتریک (۱۲/۸۱ کیلوگرم) در مقایسه با میانگین زی توده واقعی تنه درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل (۱۴/۶۵ کیلوگرم) می باشد. در نهایت نتایج به دست آمده از مقایسه میانگین ها نشان داد که اختلاف معنی داری بین میانگین زی توده برآورد شده کل درختان با استفاده از معادلات آلومتریک (۲۰/۳۸ کیلوگرم) در مقایسه با میانگین زی توده کل درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل (۲۲/۸۰ کیلوگرم) وجود ندارد (شکل ۵).

درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل (۳/۳۹ کیلوگرم) است. در مورد شاخه ها نیز نتایج نشان دهنده عدم وجود اختلاف معنی دار بین میانگین زی توده برآورد شده درختان با استفاده از معادلات آلومتریک (۲/۶۰ کیلوگرم) در مقایسه با میانگین زی توده واقعی شاخه درختان مورد بررسی حاصل از روش قطع کامل (۳/۲۹ کیلوگرم) می باشد. همچنین نتایج آزمون t زوجی نشان دهنده عدم وجود اختلاف معنی دار بین میانگین زی توده برآورد شده تنه درختان با استفاده از

شکل ۵- مقایسه میانگین زی توده واقعی بخش های مختلف درختان مورد بررسی با میزان برآورد شده بوسیله معادلات آلومتریک
Figure 5. Comparison of the real average biomass of trees different components with the estimated amount by allometric equations

معادلات آلومتریک و زی توده واقعی این بخش مشاهده شد. دلیل این امر، وابستگی بیشتر این بخش های درخت به شرایط رویشگاه است. همانطور که در مطالعه سوچا و وزیک (۱۹) بررسی دقت معادلات آلومتریک در برآورد زی توده درختان کاج سیلوستریس (*Pinus sylvestris*) روشن ساخت که معادلات آلومتریک دقت بالایی در برآورد زی توده تنه و شاخه های اصلی این گونه داشته اند اما این معادلات در برآورد زی توده سرشاخه ها و سوزن های این گونه دقت لازم را

با توجه به نتایج به دست آمده در مطالعه حاضر، برآورد زی توده بخش هایی از گیاه که فرم ثابت تری داشته و نقش اسکلت گیاه را بازی می کنند (مانند تنه و شاخه ها) توسط معادلات آلومتریک با دقت بالاتری انجام شده است اما دقت برآورد زی توده اندام هایی از گیاه که فرم متغییری داشته و نوع پراکنش آن ها در گیاه کمتر قابل پیش بینی است (مانند برگ و سرشاخه ها) با دقت کمتری برآورد شده است و در مورد سرشاخه ها اختلاف معنی داری بین برآورد زی توده توسط

مختلف صنوبر داشته است که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد.

اعتبارسنجی معادلات آلومتریکی

نتایج اعتبارسنجی معادلات آلومتریکی استفاده شده در مطالعه حاضر با محاسبه اریبی و استفاده از خطای جذر میانگین مربعات (RMSE) در جدول (۳) خلاصه شده است. با توجه به نتایج به دست آمده بیشترین میزان خطای برآورد و اریبی مربوط به قسمت‌های غیر چوبی گیاه مانند برگ و سرشاخه‌ها است و میزان خطا در مورد شاخه‌ها و تنه درخت کاهش می‌یابد. کمترین میزان خطا و اریبی نیز مربوط به برآورد زی‌توده کل درختان است که نشان‌دهنده دقت مناسب معادلات آلومتریکی در برآورد زی‌توده درختان صنوبر کبوده است.

نداشتند که ایشان نیز دلیل آن را تغییرات عمده این اجزاء تحت شرایط رویشگاه عنوان نمودند.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که معادلات آلومتریکی توانی، کارایی لازم را برای برآورد زی‌توده درختان صنوبر داشته‌اند به نحوی که معادلات مورد استفاده زی‌توده برگ، شاخه و تنه درختان را با دقت قابل قبولی برآورد نموده‌اند. در مطالعات مشابه نیز معادلات آلومتریکی توانی به عنوان مناسب‌ترین معادلات در برآورد زی‌توده گونه‌های مختلف گیاهی معرفی شده است. از جمله مطالعه پارساپور و همکاران (۱۶) با بررسی زی‌توده چهار گونه صنوبر پرکاربرد در صنوبرکاری‌های مرکز کشور دریافتند که معادلات آلومتریکی توانی به‌ویژه معادلاتی که در آن‌ها قطر برابر سینه به عنوان متغیر مستقل به کار برده شده است، بیشترین قابلیت را در برآورد زی‌توده گونه‌های

جدول ۳- میزان اریبی، اریبی نسبی و درصد RMSE در برآورد زی‌توده بخش‌های مختلف درختان با استفاده از معادلات آلومتریکی
Table 3. Evaluation of Bias, Bias ratio and RMSE for biomass estimation of different parts of trees by allometric equations

اندام گیاه	اریبی (Kg)	اریبی نسبی (%)	جذر میانگین مربعات خطا (%)
برگ	-۰/۳۴	-۱۸/۹۹	۳۹/۸۷
سرشاخه	-۰/۹۶	-۲۸/۳۲	۴۲/۵۸
شاخه	-۰/۶۹	-۲۱/۰۹	۳۷/۸۴
تنه	-۱/۶۰	-۹/۹۸	۲۶/۸۳
مجموع	-۱/۳۵	-۵/۹۴	۱۹/۳۶

متفاوت بودن فرم رشد و شاخه‌دوانی درختان مورد مطالعه نسبت به درختان مورد استفاده برای تهیه معادلات مرجع مربوط دانست. عواملی چون حاصلخیزی خاک، شرایط نوری مناسب و بهبود شرایط اقلیمی در یک محل می‌تواند موجب افزایش رویش و شاخه‌دوانی گیاه شود که خود عامل افزایش زی‌توده واقعی گیاه نسبت به میزان برآورد شده بوسیله معادلات آلومتریکی می‌باشد (۴،۱۱). با توجه به فاصله کاشت درختان در منطقه مورد مطالعه تعداد ۱۰۰۰۰ اصله درخت در هکتار در منطقه وجود دارد که با تعمیم میانگین زی‌توده محاسبه شده برای ۳۰ اصله درخت مورد بررسی به کل درختان، زی‌توده توده‌های صنوبرکاری منطقه مورد بررسی معادل ۲۲۸ تن در هکتار برآورد می‌شود که با نتایج مطالعه حیدری صفری کوچی و رستمی شاهرآجی (۱۱) در این استان مطابقت دارد. در مجموع، دستاوردهای این پژوهش نشان‌داد که معادلات آلومتریکی دقت قابل قبولی در برآورد زی‌توده گونه صنوبر دارد و می‌توان آن‌ها را برای تخمین زی‌توده گونه‌های صنوبر مورد استفاده قرار داد و از عملیات مخرب و پرهزینه قطع اجتناب نمود.

نتایج بررسی خطای برآورد زی‌توده درختان مورد بررسی نشان دهنده خطا و اریبی اندک برآورد زی‌توده کل درختان مورد بررسی نسبت به اندام‌های مختلف به صورت جداگانه است. ایران‌منش و همکاران (۱۳) نیز با برآورد زی‌توده بخش‌های مختلف درختان بلوط ایرانی دریافتند که خطای برآورد زی‌توده بخش‌های مختلف گیاه به مراتب بیشتر از زی‌توده کل درخت بوده و اریبی و اریبی نسبی برآورد زی‌توده کل نسبت به زی‌توده بخش‌های مختلف درختان حداقل است. در مطالعه حاضر میانگین زی‌توده کل درختان مورد بررسی به وسیله معادلات آلومتریکی ۲۰/۳۸ کیلوگرم به دست آمد که با مقایسه آن با میانگین زی‌توده کل به دست آمده از روش قطع کامل (۲۲/۸۰ کیلوگرم) در می‌یابیم که معادلات آلومتریکی مورد استفاده، زی‌توده درختان صنوبر کبوده را با دقت ۹۰ درصد برآورد کرده است که در مطالعات منابع طبیعی دقت بسیار قابل قبولی است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که معادلات آلومتریکی در مورد زی‌توده تمام بخش‌های درختان صنوبر، کم برآورد (Underestimate) است. دلیل کم برآورد بودن معادلات آلومتریکی استفاده شده برای تخمین زی‌توده بخش‌های مختلف گونه مورد مطالعه را می‌توان به

منابع

1. Abbasi, L., Z. Shakeri, N. Shabanian and G. Moreno. 2017. Branch and leaf biomass of Lebanon oak (*Quercus libani* Oliv.) and gall oak (*Q. infectoria* Oliv.) trees in different years after pollarding. Iranian Journal of Forest and Poplar Research, 25(1): 46-35 (In Persian).
2. Bakhtiarvand Bakhtiari, S. and H. Sohrabi. 2012. Allometric equations for estimating above and below-ground carbon storage of four broadleaved and coniferous trees. Iranian Journal of Forest and Poplar Research, 20(3): 481-49 (In Persian).
3. Berhongaray, G., M.S. Verlinden, L.S. Broeckx and R. Ceulemans. 2015. Changes in belowground biomass after coppice in two populus genotypes. Forest Ecology and Management, 337: 1-10.

4. Blujdea, V.N.B., R. Pilli, I. Dutca and A.L. Liviu. 2012. Allometric biomass equations for young broadleaved trees in plantations in Romania. *Forest Ecology and Management*, 264(1): 172-184.
5. Calagari, M., R. Ghasemi, F. Asadi and R. Bagheri. 2018. Promotion of wood production of some poplar clones using sprouts management in Karaj. *Iranian Journal of Forest*, 10(1): 79-88 (In Persian).
6. Cerruto Ribeiro, S., L. Fehrmann, C. Pedro Boechat Soares, L. Antônio Gonçalves Jacovine, C. Kleinn and R. de Oliveira Gaspar. 2011. Above-and belowground biomass in a Brazilian Cerrado. *Forest Ecology and Management*, 262: 491-499.
7. Chaturvedi, R and A. Raghubanshi. 2013. Aboveground biomass estimation of small diameter woody species of tropical dry forest. *New Forests*, 44: 509-519.
8. Fang, S., J. Xue and L. Tang. 2007. Biomass production and carbon sequestration potential in poplar plantations with different management patterns. *Journal of Environmental Management*, 85(3): 672-679.
9. Fortier, J., D. Gagnon, B. Truax and F. Lambert. 2010. Biomass and volume yield after 6 years in multiclonal hybrid poplar riparian buffer strips. *Biomass and Bioenergy*, 34: 1028-1040.
10. Gholami, Gh., A. Modirrahmati, R. Ghasemi and S.Z. Mirkazemi. 2014. Adaptation and wood production of different closed-crown poplar clones in Gorgan. *Iranian Journal of Forest and Poplar Research*, 22(3): 473-484 (In Persian).
11. Heidari Safari Kouchi, A and T. Rostami shahraji. 2019. Poplar plantation and its role in carbon sequestration, Sepid Rood Press, Rasht, Iran, 180 pp (In Persian).
12. Heidari Safari Kouchi, A., T. Rostami Shahraji and Y. Iranmanesh. 2015. Comparison of allometric equations to estimate the above-ground biomass of species (Case study; poplar plantations in Chaharmahal and Bakhtiari province, Iran. *Caspian Journal of Environmental Sciences*, 13(3): 237-246 (In Persian).
13. Iranmanesh, Y., H. Sohrabi, KH. Sagheb-Talebi, S.M. Hosseini and A. Heidari Safari Kouchi. 2019. Biomass, Biomass Expansion Factor (BEF) and Carbon Stock for Brant's Oak (*Quercus brantii* Lindl.) Forests in West-Iran. *Annals of Silvicultural Research*, 43(1): 15-22.
14. Mateus, M.M., M. Vale, A. Rodrigues, J.C. Bordado, R.G. Dos Santos. 2017. Is biomass liquefaction an option for the viability of poplar short rotation coppices? A preliminary experimental approach. *Energy*, 124: 40-45.
15. Oliveira, N., R. Rodríguez-Soalleiro, C. Pérez-Cruzado, I. Cañellas, H. Sixto and R. Ceulemans. 2018. Above- and below-ground carbon accumulation and biomass allocation in poplar short rotation plantations under Mediterranean conditions. *Forest Ecology and Management*, 428: 57-65.
16. Parsapour, M.K., H. Sohrabi, A. Soltani and Y. Iranmanesh. 2013. Allometric equations for estimating biomass for four poplar species at Charmahal and Bakhtiari province. *Iranian Journal of Forest and Poplar Research*, 21(3): 528-517 (In Persian).
17. Sabeti, H. 2003. *Forests, Trees and Shrubs of Iran*. Yazd University Press, Yazd, Iran, 806 pp (In Persian).
18. Štochlová, P., K. Novotná, M. Costa and A. Rodrigues. 2019. Biomass production of poplar short rotation coppice over five and six rotations and its aptitude as a fuel. *Biomass and Bioenergy*, 122: 183-192.
19. Socha, J. and P. Wezyk. 2007. Allometric equations for estimating the foliage biomass of Scots pine. *European Journal of Forest Research*, 126: 263-270.
20. Taheri Abkenar, K., A. Heidari Safari Kouchi, S. Dehghanzad, S. Mostahsanpour and F. Moradianfard. 2018. Estimation of carbon emissions from loblolly pine (*Pinus taeda* L.) forest plantations using Allometric equations. *Forest and Range Protection Researches*, 16(1): 88-101 (In Persian).
21. Talebi, M., A. Modir Rahmati, H. Jahanbazi Gojani and F. Haghghian. 2008. Final trial on adaptability of different poplar clones to introduce suitable ones for executive section. Final report of Research. Agricultural and Natural Resource Research Center of Chahar Mahal and Bakhtiari province, 43 pp (In Persian).
22. Veiskarami, Z., B. Pilehvar and A. Haghizadeh. 2018. Effects of Anthropogenic Disturbance on Diversity, Biomass and Storage of N and P Nutrients by Herbaceous Vegetation of Gall Oak Stands (Case Study: Shine Qellai Forests, Lorestan Province). *Ecology of Iranian Forest*, 6(12):18-29 (In Persian).
23. Zamani, M., M. Nikooy, H. Pourbabaei, R. Naghdi and L. Moradipour. 2017. Effect of Road Age on Identification of Ecological Species Groups and Environmental Factors Affecting them in Western Forests of Guilan Province. *Ecology of Iranian Forest*, 5(10): 22-31(In Persian).

Investigation the Accuracy of Estimating the Biomass of Poplar (*Populus alba* L.) Trees using Allometric Equations

Abozar Heidari Safari Kouchi¹, Teimour Rostami Shahraji², Reza Ebrahimi Atani³ and Yaghob Iranmanesh⁴

1- Graduated Ph.D. of Silviculture and Forest Ecology, Faculty of Natural Resources, University of Guilan, Sowme'eh Sara, Iran (Corresponding author: heidariabouzar@gmail.com)

2- Professor, Faculty of Natural Resources, University of Guilan, Sowme'eh Sara, Iran

3- Associate Professor, Faculty of Engineering, University of Guilan, Rasht, Iran.

4- Assistant Professor, Research Division of Natural Resources, Chaharmahal and Bakhtiari Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, AREEO, Shahrekord, Iran

Received: September 18, 2019

Accepted: December 7, 2019

Abstract

Computation of tree biomass, leads to a clear understanding of production potential of natural and artificial forest habitats. Measuring the biomass of trees is possible by direct-cutting and estimation methods. The present study was performed to evaluate the accuracy of allometric equations in estimation of poplar (*Populus alba* L.) biomass in Koran village of Chaharmahal and Bakhtiari province. For this purpose, 30 number of trees in the study area were randomly selected and their quantitative characteristics including diameter and height of trees were measured and recorded. Then, the biomass of selected trees was calculated by using allometric power equations and applying a diameter at breast height. Then, all selected trees were cut down, sectioned, weighted and sampled and by deducting the percentage of moisture calculated for the samples and extending it to the whole of each section, the biomass of the different organs of the trees was calculated and the results of the cutting method were compared with the estimated biomass of the allometric equations. The results of paired samples t-test showed that the highest biomass of the trees belonged to trunk, branch, twigs and leaf, respectively. Also, results of comparing the two methods showed that there were no significant differences between two methods in calculating the trunk biomass (P 0.387), shoots (P 0.093) and leaves (P 0.082). But for branch biomass, there was a significant difference between the two methods (P: 0.007). The results of this study showed that allometric equations have high accuracy (90%) in estimating the biomass of poplar trees and can be used in related studies instead of destructive and costly cutting off method.

Keywords: Chaharmahal and Bakhtiari, Dry weight, Power regression, Spruce